

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף ע

(בעמוד הקודם)

בעי רבה לענין מעשר מאי? מה הדין בשכולת שקצרה וחזר ושתלה לענין מעשרות?

היכי דמי? על איזה מקרה מדובר? תשובה: **כגון דאמדינהו וכו'**: הוא קצר הרבה שיבולים (ולא דש אותם להפריד את הגרעינים) ועישר אותם, וחזר ושתל אותם באדמה, והם הוסיפו לצמוח. אם תרצה לומר שלא מתייחסים בשיכולת אחר העיקר שלה, ואם כן צריך לעשר את התוספת שצמחה לאחר המעשר הראשון. האם צריך לעשר שוב את העיקר (שכבר עישר אותו לפני השתילה)?

אמר ליה אביי - מאי שנא מכל חיטי ושערי דעלמא? במה זה שונה מכל חיטים ושעורים שקוצרים ומעשרים אותם, ואחר כך זורעים את הגרעינים שלהם, והם צומחים מחדש, ושוב מעשרים אותם?

אמר ליה: בכל פעם שזורעים גרעיני חיטים ושעורים, הזרע נרקב ומתכלה באדמה ואח"כ צומח מחדש. ואכן ב'דבר שזרעו כלה' אין לי ספק שצריך לעשר אותו שוב. אבל הספק שלי ב'דבר שאין זרעו כלה' כלומר בשיכולת שהוא שותל אותה שוב באדמה והיא מוסיפה לצמוח.

תפשוט ליה מהא ... ליטרא בצל: תפשוט את הספק שלך מדברי רבי יצחק אמר ר' יוחנן. בצלים בכמות ליטרא 'שתיקן' כלומר הפריש מהם את המעשרות, וזרע אותם שוב, והם צמחו והתרבו. צריך לעשר אותם שוב לפי כל הכמות שבהם כולל 'העיקר'. ואפילו שהעיקר כבר היה מעושר!

דחיייה: התם היינו זריעתו, הכא לאו היינו זריעתו: בבצל כשהוא זרע אותו שוב באדמה, זו דרך זריעתו להכניס את הבצל באדמה כדי להצמיח עוד בצלים, והרי

זה כזרוע גרעיני חיטים שמעשר אותם שוב כנ"ל. אבל הספק שלנו הוא בשותל שיכולת שלימה באדמה שזה לא דרך זריעתה.

אמר ליה ר' חנינא בר מניומי לאביי עציץ שאינו נקוב מהו? האם מותר לעשר מגידולים שצמחו בעציץ שאינו נקוב על גידולים שצמחו בעציץ שאינו נקוב? (עציץ שאינו נקוב אינו נחשב כמחובר לקרקע, ולכן פטור מתרומות ומעשרות מן התורה).

אביי מקשה: אי לא נקוב הא לא נקוב? אם שני הגידולים הם בעציץ שאינו נקוב, מה הבעיה? הרי זה מפריש מהפטור על הפטור (כי הגידולים פטורים ממעשרות). ומבאר: דלמא חזר ונקבו קא אמרת? אולי התכוונת לשאול, מה הדין אם לקח עציץ שאינו נקוב שצמחו בו גידולים, ועשה לו חור והפך אותו לעציץ נקוב (עציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע, ולכן חייב בתרומות ומעשרות מן התורה). והגידולים הוסיפו לצמוח. האם אפשר לעשר את כל הגידולים שבו?

הספק, אם נאמר שלא הולכים אחר העיקר, ואם כן התוספת צריכה מעשר. האם אי אפשר לעשר את הכל, כי העיקר פטור והתוספת חייבת, ונמצא מפריש מהפטור על החיוב. או שהעיקר נגרר אחר התוספת ואם כן גם הוא חייב במעשרות, ולכן מעשר את הכל.

וזהו ספק דומה לספק של רבא.

ומשיב: הכא חדא זריעה היא איחבורי הוא דקא מיחברא ועולה, התם שתי זריעות נינהו: בעציץ נקוב יש זריעה אחת, רק שבאמצע הצמיחה שלה היא נעשתה מחוברת לאדמה, ולכן גם העיקר נעשה מחובר וחייב לעשר את הכל. אבל בשבולת ששתלה, זו זריעה חדשה לגמרי, ולכן יש להסתפק האם התוספת שצמחה מחייבת גם את העיקר במעשרות או לא.

*

בעי ר' אבהו שבולת שמרחה בכרי וכו': אם עשה 'מירוח' לשיבולים (= החלקת הערימה) שהיא גמר המלאכה שלהם ובכך הם מתחייבים במעשרות. ואחר כך לקח שבולת מהערימה ושתל אותה בקרקע, וקרא עליה 'שם' תרומה, כלומר הפריש אותה לתרומה על שיבולים אחרות כשהיא מחוברת לקרקע. האם ההפרשה חלה והיא תרומה או לא? והוא מבאר את הספק -

כיון דמרחא טבלא לה כי קרא עליה שם קדשה לה, או דלמא כיון דשתלה פקע ליה טבלא מינה: האם כיון שהוא עשה לה 'מירוח' חל עליה חיוב מעשרות והיא נהייתה 'טבל', ולכן כאשר הוא הפריש אותה לתרומה היא התקדשה בקדושת תרומה. או שמכיון שהוא שתל אותה באדמה פקע ממנה המצב של 'טבל', והיא נעשתה כמו שכולת שמעולם לא נקצרה שעדיין לא חל עליה חיוב מעשרות, וממילא לא יכול לחול עליה שם תרומה!

אמרי ליה רבנן לאביי: אם כן מצאנו מקרה של תרומה במחובר לקרקע, והרי כתוב בכברייטא (בסיפרי) שאין תרומה חלה במחובר לקרקע. (מצפה איתן).

אמר ליה: באמת התרומה חלה על המחובר לקרקע, והתולש ואוכל אותה חייב. אלא שהברייטא אומרת שלא יתכן להתחייב על אכילתה כשהיא מחוברת לקרקע. (חיוב מיתה לאוכל תרומה במזיד, או חיוב חומש לאוכל אותה בשוגג). משום שאם הוא תלש ואכל אותה, הרי היא כבר לא מחוברת. ואם הוא גחן לעברה ואכל אותה כשהיא מחוברת, הרי 'בטלה דעתו אצל כל אדם' ואין זו דרך אכילה ופטור עליה.

קושיא: ומאי שנא מדכתב אפינקסא דאילפא וכו'. מה זה שונה ממה שכתוב בפנקסו של האמורא אילפא, שאכילה מדבר המחובר כן נחשבת לאכילה? כדלהלן.

ביצים של נבלת עוף טהור: האוכל מנבלת עוף טהור מטמא את בגדיו. אילפא כתב שהאוכל מביצים של תרנגולת מתה שנמצאים במעיים שלה, והיא התחילה להטיל אותם ומתה באמצע, כך שמקצת מהביצה בחוץ ומקצתה בפנים.

אם הוא אכל את הביצה 'מכפנים' דהיינו הכניס ראשו לתוך מעי התרנגולת ואכל את הביצה, נטמאים בגדיו כשהביצה עוברת ב'בית הבליעה' (= בגרון שלו), כי הוא אוכל נבלת עוף טהור המטמאת בגדים בבית הבליעה. אבל אם הוא אוכל אותה 'מבחוץ' דהיינו הוא מוציא את הביצה ואוכל אותה, אין בגדיו נטמאים משום שהוא אכל ביצה ולא נבלת עוף טהור.

תירוץ: תלוש עבידי אינשי דאכלי הכי, במחובר לא עבידי אינשי דאכלי: אנשים רגילים לאכול אוכל שמחובר לדבר תלוש (כגון הביצה שמחוברת לתרנגולת שהיא 'דבר תלוש' כלומר דבר שאינו מחובר לקרקע). אבל אין דרכם של אנשים לאכול אוכל המחובר לקרקע.

*

אמר רב טביומי וכו' – הזורע כלאים בעציץ שאינו נקוב, אסור.

אמר אביי: בשלמא אם רב טביומי היה אומר לנו שהעושה כן לוקה 'מכת מרדות' (- מלקות) מדרבנן, היה מוכן מה הוא בא לחדש. אבל אם הוא רק אומר לנו שהדבר אסור, מה החידוש בזה? שזריעה בעציץ שאינו נקוב נחשבת זריעה מדרבנן? הרי כבר למדנו זאת במשנה (בדמאי). כדלהלן.

תרם משאינו נקוב: התורם מפירות הגדלים בעציץ שאינו נקוב (- אינו נחשב כמחובר לקרקע ולכן פטור מתרומות ומעשרות מן התורה, על פירות הגדלים בעציץ נקוב (- נחשב כמחובר לקרקע ולכן חייב בתרומות ומעשרות מן התורה). הדין הוא שחל שם תרומה על מה שהפריש מדרבנן, אבל צריך לחזור ולתרום שוב מהנקוב.

משנה: החיטין והשעורין והכוסמין ושיבולת שועל והשיפון, הרי אלו חייבין בחלה: בהפרשת חלה.

ואסורים בחדש מלפני הפסח העומר, ומלקצור מלפני העומר הפסח: אסורים באכילה משום איסור 'חדש' עד הקרבת העומר. ואסורים בקצירה מלפני הפסח, כי אסור לקצור לפני הבאת העומר.

גמרא: תנא, כוסמין מין חיטים, שיבולת שועל ושיפון מין שעורין: דין זה נאמר לעניין חלה, שלאחר שאמרה שמנתנו שחמשת מיני דגן מצטרפים זה עם זה לעניין חלה, מביאה הגמ' תוספתא המבארת שלא כולם מצטרפים על כולם, אלא החיטים לא מצטרפים עם שום דבר חוץ מן הכוסמין, השעורים מצטרפים עם הכל חוץ מן החיטים.

כוסמין נקרא 'גולבא', שיפון 'דישרא', שיבולת שועל 'שבולי תעלא'.

הני אין, אורז ודוחן לא: משמע שרק חמשת מיני דגן חייבים בחלה, אבל אורז ודוחן לא.

מנא הני מילי? אמר ריש לקיש אתיא לחם לחם ממצה: נאמר כאן לגבי חלה "וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאֲרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה", ונאמר לגבי מצה "לֶחֶם עִנִּי",

כשם שמצה שיוצאים בה ידי חובה בפסח נעשית רק מחמשת מיני דגן, כך הפרשת חלה נוהגת רק בחמשת מיני דגן.

שאלה: והתם גופה מנלן? ומנין שאכן מצה נעשית רק מחמשת מיני דגן?

תשובה: אמר ריש לקיש וכן תנא דבי ר' ישמעאל וכן תנא דבי ר' אליעזר בן יעקב: נאמר "לא תאכל עֲלֵיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי", ומכאן לומדים שרק דברים הבאים לידי חימוץ (= אם משהה את העיסה) עושים מהם מצה שיוצאים בה ידי חובה, אבל אורז ודוחן אינם באים לידי חימוץ אלא לידי סירחון (= אם משהה את העיסה), ולכן לא יוצאים בהם ידי חובת מצה בפסח.

*

למדנו במשנה - ומצטרפין זה עם זה:

תנא: למדנו בכרייתא - **התבואה** (= גרעיני חיטה) **והקמחים והכציקות** (= בצק) **מצטרפין זה עם זה.**

שאלה: למאי הלכתא? לענין מה אמרה הברייתא שהם מצטרפים זה עם זה?

תשובה: אמר רב כהנא לענין חדש: שאם צירף שיעור 'כזית' מגרעיני תבואה וקמח ובצק מ'חדש' ואכל אותם לפני הקרבת העומר, חייב.

רב יוסף אמר לענין חמץ בפסח: שאם צירף כזית חמץ מהנ"ל ואכלו בפסח, חייב.

רב פפא אמר לענין מעשר שני, דאי אכיל ליה חוץ לחומה לקי: שאם צירף מעשר שני מהנ"ל ואכלו מחוץ לחומת ירושלים, חייב מלקות (= אסור לאכול מעשר שני מחוץ לירושלים).

רבא אמר לענין טומאת אוכלין: שאם צירף שיעור 'כביצה' מהנ"ל הרי הם מטמאים טומאת אוכלין (= אוכל טמא מטמא אחרים רק אם יש בו 'כביצה').

והא קמ"ל: והחידוש הוא שכשם שלגבי בצק מדובר שהוא אכל את הבצק ללא שמעורב בו פסולת (= כי דרך בני אדם לנפות את הקמח לפני שעושים ממנו בצק), כך לגבי תבואה וקמח מדובר שאין בהם פסולת, כלומר שמה שמצטרף לשיעור 'כביצה' הוא רק התבואה והקמח ללא הפסולת.

והתניא: וכן למדנו בבבלייתא - חיטה בין קלופה בין שאינה קלופה מצטרפת עם שאר אוכלין ל'כביצה', לפי שקליפתה דקה ורכה וראויה למאכל אדם, אבל שעורה שאינה קלופה לא מצטרפת עם שאר אוכלין ל'כביצה', לפי שקליפתה לא ראויה למאכל אדם.

קושיא: איני, והא תנא דבי רבי ישמעאל: נאמר בתורה לגבי טומאת אוכלין "וְכִי יִפֹּל מִנְבֶּלְתָם עַל כָּל זֶרַע זְרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע", דהיינו כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה, שאינם מקפידים אם יש קליפה, אלא זורעים חיטה בקליפתה ושעורה בקליפתה ועדשים בקליפתן. וא"כ גם לגבי טומאת אוכלים גם הקליפה מצטרפת לשיעור 'כביצה'!

תירוץ: לא קשיא הא בלחות הא ביבשות: קליפות לחות מצטרפות כיון שהן ראויות למאכל אדם, אבל קליפות יבשות לא ראויות למאכל אדם.

*

למדנו במשנה - ואסורין בחדש מלפני העומר:

מנא הני מילי? אמר ריש לקיש: נאמר לגבי איסור 'חדש' "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", ונאמר לגבי מצה "לֶחֶם עִנִּי", כשם שמצה שיוצאים בה ידי חובה בפסח נעשית רק מחמשת מיני דגן, כך איסור 'חדש' נהג רק בחמשת מיני דגן.

*

למדנו במשנה - ולקצור לפני הפסח:

מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן: נאמר לגבי העומר "וַיִּהְיֶינָה אֶת עֹמֶר רְאִשִׁית קִצְרֵיכֶם אֶל הַפֶּה", ונאמר לגבי חלה "רְאִשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם חֵלֶה תָּרִימוּ תְרוּמָה", ולומדים גזירה שווה שכשם שחלה נהגת רק בחמשת מיני דגן, כך איסור קצירת תבואה חדשה לפני העומר נהג רק בחמשת מיני דגן.

שאלה: מאי קודם לעומר? מה כוונת המשנה שאמרה 'ואסורין בחדש לפני העומר'?

תשובה: ר' יונה **אמר קודם קצירת העומר:** אבל לאחר קצירת העומר מותר לאכול 'חדש' כשהאיר המזרח ביום טז' בניסן.

רבי יוסי בר זבדא אמר קודם הבאת העומר: לפני הבאת העומר אסור לאכול 'חדש', שהבאת העומר מתירה לאכול 'חדש' בזמן שהמקדש קיים, ולא האיר המזרח.

קושיא על ר' יונה: תנן: למדנו במשנתנו - אסור לאכול חדש לפני העומר ולקצור תבואה חדשה לפני הפסח.

בשלמא: אמנם לסובר 'קודם הבאת העומר' מוכן שהמשנה חילקה את שני הדינים, לפי שאכילת חדש מותרת לאחר הקרבת העומר וקצירת התבואה מותרת לאחר קצירת העומר.

אלא לרבי יונה הסובר 'קודם קצירת העומר' קשה, שהמשנה תכתוב את שני הדינים יחד - 'אסורין בחדש ולקצור לפני העומר, שהרי הדין של שניהם שווה, שבין אכילה ובין קצירה מותרים לאחר קצירת העומר.

אלא אי איתמר אסיפא איתמר: אלא מחלוקתם של רבי יונה ורבי יוסי בר זבדא היא על הסיפא של המשנה - אם השרישו הזרעים לפני העומר, העומר מתירן. והם נחלקו מה הכוונה 'קודם לעומר', רבי יונה אמר שהעומר מתיר את הזרעים שהשרישו לפני הבאת העומר, ורבי יוסי בר זבדא אומר שהעומר מתיר רק את הזרעים שהשרישו לפני קצירת העומר.

*